

Morgen wordt vandaag voorbereid

*Tanguy Struye de Swielande, Marion Jacques,
Kimberly Orinx en Dorothee Vandamme*

UCLouvain-UMons

In het voorjaar van 2020 is de Covid-19-epidemie al goed ingeburgerd in het Europese landschap en in volle gang in België. Voor velen was het een kwestie van het ontdekken van de pijnlijke realiteit van de gevaarlijkheid van het virus. Alle ogen waren toen gericht op de regering. Het gebrek aan voorbereiding in ons land werd al snel duidelijk. Onvoldoende maskers, gebrek aan tests, afwezigheid van een duidelijk “pandemie”-plan, tekort aan medische jassen... Veel van de beslissingen en verklaringen van onze politieke leiders leken overhaast en soms tegenstrijdig. Toch hebben epidemieën de geschiedenis van de mensheid getekend. De zwarte pest en de Spaanse griep zijn gebeurtenissen die op scholen worden onderwezen en maken deel uit van het historisch erfgoed van Europa. Zonder zo ver terug te gaan in de tijd, werden zowel de SARS-epidemie in Azië in het begin van de jaren 2000 als de H1N1-griep-epidemie gemediatiseerd en ervaren door het merendeel van de huidige volwassenen.

Hoe kan een dergelijk gebrek aan anticipatie en paraatheid worden verklaard?

In de meeste instellingen, zowel op Belgisch als op Europees niveau, zijn ondanks de retoriek, voorspellingen en preventie de zwakke schakel van het crisisbeheer. Het Belgische crisiscentrum stelt echter dat “als het gaat om risico's, we vaak verwijzen naar risicobeheer. Tegen die tijd is het al te laat. Het is daarom belangrijk om de hele risicocycclus te bekijken en alle mogelijke partijen erbij te betrekken”. Ondanks deze verklaarde doelstelling om te voorspellen en te anticiperen, toont het beheer van de Covid-19-pandemiecrisis in 2020 het gebrek aan paraatheid en het onvermogen van de politici, maar ook van de samenleving in het algemeen, om te anticiperen op mogelijke risico's en deze te voorzien. Er zijn veel aanwijzingen dat pandemieën een mogelijke, zelfs waarschijnlijke, bedreiging vormen voor onze onmiddellijke toekomst. Desondanks benadrukt dit crisismanagement het feit dat, ondanks de retoriek over preventie, acties, besluiten en budgetten niet volgen.

Dit onvermogen om te voorspellen en te anticiperen is kenmerkend voor de strategische blindheid die typerend is voor de hedendaagse democratische politieke systemen. De horizon die de leiders bij de ontwikkeling van strategieën vaak in aanmerking nemen, wordt gereduceerd tot de korte termijn - het huidige mandaat of de volgende verkiezingen - of zelfs maar tot het huidige moment.

Toch is het in het licht van de hedendaagse bedreigingen, of die nu nieuw zijn of niet, absoluut noodzakelijk om zich te wapenen en zich zo goed mogelijk voor te bereiden. Om de verklaring van Coutau-Bégarie te parafraseren die op België van toepassing is, is het dus essentieel om te weten hoe de Belgische omgeving er de komende decennia zal uitzien, “met welke uitdagingen en bedreigingen ze geconfronteerd zal worden, welke middelen ze ter beschikking zal hebben om ze aan te pakken”. Het is in dit perspectief dat strategische vooruitziendheid een rol speelt, die door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) wordt gedefinieerd als “de systematische aanpak die erop gericht is verder te kijken dan de huidige perspectieven en rekening te houden met een verscheidenheid aan plausibele toekomstige ontwikkelingen om de implicaties voor het huidige beleid in kaart te brengen”. Ondanks zijn potentieel, vooral in het licht van de verschillende crisissen en bedreigingen waarmee het land wordt geconfronteerd, blijft de strategische vooruitziendheid in

België echter vooral voorbehouden aan een kleine groep insiders die weinig toegang hebben tot de machtsfora. Een strategische vooruitziende analyse is echter van weinig belang - buiten de intellectuele oefening die zij vertegenwoordigt - als zij niet wordt geraadpleegd door de politieke besluitvormers. Tegelijkertijd nemen de bedreigingen toe en worden ze complexer, waardoor ze steeds moeilijker te voorzien zijn. Het beheer van crisissen die zich wel voordoen is vaak reactief in plaats van proactief, waarbij wordt gekeken naar hun onmiddellijke en huidige gevolgen, zonder dat er een middellange- of langetermijnperspectief wordt gehanteerd. In een dergelijke omgeving is het echter noodzakelijk om de toekomst in al zijn verscheidenheid te beschouwen, om zich voor te bereiden op zoveel mogelijk eventualiteiten, maar ook om vandaag beslissingen te nemen in een poging om de risico's van de toekomst tot een minimum te beperken. In die zin, vormen de institutionalisering en systematisering van strategische vooruitziendheid op nationaal en regionaal niveau een onmisbare weg van actie en verdienen daarom bijzondere aandacht.

Beleidsaanbeveling

In een verslag van 2019 moedigt de OESO de institutionalisering van strategische vooruitziendheid aan om anticipatiecapaciteiten te ontwikkelen. Een dergelijke aanpak lijkt niet alleen raadzaam, maar ook fundamenteel noodzakelijk voor België. Hoewel sommige ministeries individueel analyse- en opvolgingseenheden hebben ontwikkeld, blijkt uit een studie van het Belgische panorama op dit gebied dat er in ons land geen strategische vooruitziendheid bestaat. Een vooruitziende blik is noodzakelijk om de planning en de uitvoering van civiele en militaire beslissingen op middellange en lange termijn te vergemakkelijken. Zonder vooruitziende blik is het onmogelijk om prioriteiten te stellen en dus een samenhangend, flexibel en veerkrachtig beleid te voeren.

Daarom roepen wij op om, net als andere landen zoals Finland of Singapore, een permanent center voor strategische vooruitziendheid op federaal niveau op te richten, met een interministeriële roeping en onder leiding van de eerste minister en zijn/haar kabinet. Dit center moet worden samengesteld uit profielen met verschillende achtergronden (militaire, burgerlijke, academische). De roeping van dit center zal zijn om discussie en strategische innovatie te bevorderen om het huidige strategische vacuüm te vullen dat ons in een systeem van reactief en protectionistisch beleid dreigt

te houden, een systeem dat de Staat verzwakt en de sociaaleconomische situatie van de samenleving destabiliseert. Een dergelijk center voor analyse en strategische vooruitziendheid zal het mogelijk maken om, in plaats van de crisissen van gisteren te blijven aanpakken en voorbereiden, te anticiperen op de crisissen van morgen, volgens het oude adagium dat voorkomen beter is dan genezen. Laten we ten slotte erkennen dat een toekomstgerichte samenleving een veerkrachtigere samenleving is, die sterker is en beter in staat om met bedreigingen om te gaan.

Tanguy Struye de Swielande (Professor Internationale betrekkingen - UCLouvain)

Marion Jacques (PhD student Internationale betrekkingen UCLouvain)

Kimberly Orinx (PhD student Internationale betrekkingen UCLouvain)

Dorothee Vandamme (Professor Internationale betrekkingen - UCLouvain en UMons)

